

TROBADA 2020
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA
INSTITUTS D'ESTUDIS COMARCALS

OBJECTIUS DE DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE EN EL TERRITORI VALENCIÀ

UNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

TROBADA 2020
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA
INSTITUTS D'ESTUDIS COMARCALS

OBJECTIUS DE DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE EN EL TERRITORI VALENCIÀ

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

ORGANITZA:

VNIVERSITAT
ID VALÈNCIA

Vicerektorat de Projectió Territorial i Societat

VNIVERSITAT
ID VALÈNCIA

Vicerektorat d'Igualtat, Diversitat i Sostenibilitat

COL·LABORA:

COMITÉ CIENTÍFIC:

JORGE HERMOSILLA PLA

Vicerektor de Projectió Territorial i Societat

ELENA MARTÍNEZ GARCÍA

Vicectora d'Igualtat, Diversitat i Sostenibilitat

PILAR RUEDA SEGADO

Delegada de la Rectora per a la Sostenibilitat

JOSEP VICENT FRECHINA I ANDREU

President de FedinesPV

ÀNGELA MONTESINOS LAPUENTE

Unitat de Suport al Vicerektorat de Projectió Territorial i Societat

ANDREU GINÉS I SÀNCHEZ

Directot tècnic de FedinesPV

COORDINACIÓ DE LA PUBLICACIÓ:

ÀNGELA MONTESINOS LAPUENTE

Unitat de Suport al Vicerektorat de Projectió Territorial i Societat

DISSENY I MAQUETACIÓ:

VICTORIA LORENZO PLUMED

Unitat de Suport al Vicerektorat de Projectió Territorial i Societat

ISBN: 978-84-9133-341-8

Edició digital

© d'aquesta edició: Universitat de València,
2020.

© dels textos: els autors.

© de les imatges: els propietaris.

Índex

Presentació	7
MARÍA VICENTA MESTRE ESCRIVÁ	
Universitat, territori, desenvolupament sostenible	9
JORGE HERMOSILLA PLA	
ELENA MARTÍNEZ GARCÍA	
Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) i Instituts d'Estudis Comarcals, un repte de llarg abast	11
JOSEP VICENT FRECHINA I ANDREU	
Bloc 1. Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS): Concepte i aplicació. Escenaris actuals	13
La agenda 2030 en el marco de un diálogo entre los Idecos y la Universidad	15
ELENA MARTÍNEZ, PILAR RUEDA y TOYA VÁZQUEZ	
<i>Universitat de València</i>	
Objetivos de Desarrollo Sostenible (ODS). Escenario actual	25
OLGA MAYORAL, TATIANA PINA, ANNA R. ESTEVE y AMPARO VILCHES	
<i>Universitat de València</i>	
Objetivos de Desarrollo Sostenible para una comarca olvidada	41
CENTRO DE ESTUDIOS LA SERRANÍA	
Bloc 2. Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) i Territori. Administració local i sostenibilitat	53
Liderazgo local y despliegue de políticas relacionadas con los Objetivos de Desarrollo Sostenible: el ejemplo de la movilidad urbana	55
ANDRÉS BOIX PALOP	
<i>Universitat de València</i>	
Administración local y sostenibilidad	73
REYES MARZAL RAGA	
<i>Universitat de València</i>	

La recuperació dels espais agraris periurbans: La Font Baixa d'Alfagar	85
JOSEP M. TARAZONA MAS <i>Institut d'Estudis Comarcals de l'Horta Sud</i>	
Los Objetivos de Desarrollo Sostenible en los pueblos del interior valenciano: ¿utopía o realidad?	91
JORGE MARTÍNEZ ALCAIDE y PAULA MARTÍNEZ ALCAIDE <i>Asociación Cultural Las Alcuclas (ACLA)</i>	
Bloc 3. Patrimoni cultural i Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)	99
Identificació i difusió de pràctiques i sabers tradicionals, transitant cap a una producció i un consum més local i sostenible	101
NATALIA CASTELLANOS, JOANA COLOM i ELENA DE OLEZA <i>Associació Arrelaires</i>	
El patrimoni com a forma de desenvolupament del territori	111
RAMÓN SANTONJA ALARCÓN <i>Centre d'Interpretació L'Acorador - El Fondó de les Neus</i>	
El patrimonio colectivo y la sostenibilidad. Los retos de los Objetivos para el Desarrollo Sostenible	119
BEATRIZ SANTAMARINA CAMPOS <i>Universitat de València</i>	
El «Meló d'Or d'Ontinyent»: un cultiu resilient per a una producció sostenible	131
SALVADOR SOLER, MARÍA DEL ROSARIO FIGÁS, CRISTINA CASANOVA, ELENA SOLER, RESURRECCIÓN BURGUET, MARÍA DOLORES RAIGÓN i JAIME PROHENS <i>Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida (IEVA)</i>	
La custodia del territorio: un instrumento para la puesta en valor colaborativa del paisaje. El caso de Castielfabib	151
EMILIO IRANZO GARCÍA y MARÍA ELISA PUIG LANAS <i>Universitat de València</i>	
Usos i virtuts d'un recurs ociós: la posidònia	165
BAPTISTA BANYULS I PÈREZ i JAUME BUÏGUES I VILA <i>Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta</i>	

PRESENTACIÓ

El conjunt de territoris valencians es caracteritzen per les seues singularitats geogràfiques i, també, la seua història, patrimoni artístic i cultura, de caràcter material i immaterial i trets culturals específics, i una evolució sòcio-econòmica que els conformen com espais territorials i humans d'alt valor.

Quan Jaume I va establir l'antic Regne de València, va pensar en la creació d'una universitat que servís al desenvolupament d'aquests nous dominis incorporats a la Corona d'Aragó. Tot i la promulgació de les corresponents lletres de gràcia papals, la creació d'una universitat valenciana no arribaria fins la represa per part del poder municipal en el segle XV, període d'esplendor econòmic i cultural valencià.

Des d'aleshores ençà, la Universitat de València ha contribuït a la formació de professionals qualificats i qualificades, però també a l'estudi del seu territori, de la seua història des del principi dels temps, fins la seua sociologia, passant per l'economia, les lleis i les nombroses disciplines conreades a aquesta Universitat, Estudi General en el seu més ampli sentit.

En eixe sentit, i mantenint la vocació de contribució a la vertebració del territori, al desplegament d'una societat més culta, millor formada i informada, a la creació d'un sistema valencià de ciència i tecnologia i la transferència dels resultats de la recerca a la societat per tal d'impulsar el desenvolupament econòmic i social, la Universitat de València ha desplegat una intensa activitat en totes les comarques valencianes.

Una activitat que ha d'articular-se des de la cooperació entre les Administracions Locals i els moviments socials, per tal d'esdevenir autèntics factors de canvi que contribuïsquen a eixe objectiu comú de millora del benestar de la nostra ciutadania.

La rellevant tasca dels instituts d'estudis comarcals o municipals i dels investigadors i investigadores de la Universitat de València sobre les singularitats del fet local és inqüestionable, i també és una mostra de la cohesió del nostre territori i de la consolidació de la investigació que se centra en la nostra realitat més immediata.

La novena jornada entre Universitat de València i la Federació d'Instituts d'Estudis del País Valencià (FedinesPV), origen d'aquesta publicació, respon precisament a la voluntat de col·laboració entre una universitat pública valenciana i unes associacions arrelades en el territori, compromeses amb ell i amb un llarg recorregut durant les últimes dècades.

Una trobada que persegueix, a l'igual que la resta de trobades, establir i consolidar la relació entre la comunitat universitària i els centres d'estudis municipals i comarcals.

Es persegueix de nou la identificació, la reflexió i la delimitació de línies de treball conjuntes alineades amb l'Agenda 2030 i els Objectius del Desenvolupament Sostenible (ODS) declarats per la UNESCO.

Aquesta publicació suposa un pas més en el procés de concreció de col·laboracions que la Universitat de València ha fomentat durant els últims anys a través de Vicerectorat de Projecció Territorial i Societat. Evidencia l'estreta relació entre la Universitat de València i la Federació d'Instituts d'Estudis del País Valencià (FedinesPV), entre la comunitat universitària i els nombrosos i variats centres que abanderaren les sensibilitats culturals del territori valencià. Una iniciativa que posa de manifest el compromís de la nostra Universitat amb el territori i amb la societat valenciana.

Esdevé, així, un excel·lent exemple de la participació d'investigadors i investigadores de la institució universitària i dels centres d'estudis locals, que aborden temes relacionats amb els ODS i el territori valencià, i de la capacitat de difusió del coneixement generat per part de la Universitat de València, a través del seu servei de publicacions, que compleix el seu primer segle de vida en aquest temps.

Des del compromís amb el Desenvolupament Sostenible, necessari per garantir el nostre model de benestar, us desitge una agradable lectura d'aquesta obra que ha estat creada des del rigor científic, però també des de la passió per la recerca i l'estima pel territori.

MARÍA VICENTA MESTRE ESCRIVÁ
Rectora de la Universitat de València

UNIVERSITAT, TERRITORI, DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE

La Universitat de València està present en el territori. En els cinc segles de la seua existència ha mantingut una estreta relació amb el seu entorn territorial, a conseqüència del seu compromís amb la societat valenciana i l'espai geogràfic en el qual desenvolupa les seues activitats vitals. Aquest compromís s'arreplega precisament en els seus Estatuts quan s'afirma que la Universitat és una institució pública compromesa amb el seu entorn territorial.

Una mostra d'aquest compromís amb el territori, i a conseqüència del desenvolupament de la política acadèmica del Vicerectorat de Projecció Territorial i Societat, és l'activitat que s'ha anat desenvolupant juntament amb els Instituts d'Estudis Locals i Comarcals durant els últims 10 anys. Una dècada de relacions institucionals entre la Universitat de València i la Federació que els agrupa (FedinesPV), que s'han basat en l'intercanvi de coneixements entre investigadors i especialistes, en temes diversos.

Els Instituts d'Estudis Locals i Comarcals desenvolupen una labor fonamental com a centres dinamitzadors i estendards de les sensibilitats culturals al territori valencià. Conscient i sabedora del protagonisme i rellevància d'aquests centres, la Universitat de València ha vingut conreant en els últims anys una estreta i fructífera relació amb FedinesPV, que, entre altres resultats, ha donat lloc a una sèrie de congressos i publicacions entorn d'aspectes importantíssims per al present i per al futur de la societat valenciana.

Aquesta publicació arreplega les aportacions d'una nova edició, la novena, que té per objecte l'Agenda per al Desenvolupament Sostenible 2030. Temes relacionats amb la sostenibilitat, una temàtica transversal que s'aborda a través de les aportacions del personal investigador de la Universitat de València i representants de diversos Instituts d'Estudis Locals i Comarcals. L'acadèmia i el territori. Des de la Universitat participen especialistes de diverses disciplines, que aporten les seues visions en les diverses dimensions del desenvolupament sostenible, com el mediambiental, l'econòmic, el social i el cultural.

L'accent local de les investigacions dels IDECOS, el coneixement directe i detallat que tenen del territori objecte d'estudi, són indispensables per a la comprensió d'assumpes de tanta importància com els que giren entorn al desenvolupament sostenible, motiu d'aquesta trobada. El treball col·lectiu que es reuneix en aquestes pàgines és una nova mostra de col·laboració entre la Universitat de València i la FedinesPV, així com de l'interés que Universitat i IDECOS tenen per tot allò que afecta la societat valenciana, a més, és clar, del ferm compromís amb ella que els uneix.

Després de la COVID-19 s'ha evidenciat el desenfocats que estàvem en els nostres objectius i ací la Universitat de València i el territori tenen una labor important per a fer per davant. Per aquesta raó, en aquesta novena edició s'ha incorporat el Vicerectorat d'Igualtat, Diversitat i Sostenibilitat. És necessari posar a les persones en el centre de la vida i acceptar la seua vulnerabilitat i interdependència; igualment, hem d'acceptar l'ecodependència i la limitació de recursos que ens ofereix el planeta. En aquesta línia hem de reflexionar junts des de la universitat i en el territori i dissenyar un full de ruta de compromisos per un canvi de model econòmic, social, cultural. I en aquest camí hem d'anar de la mà i generar aliances sòlides i compromeses pel canvi.

Amb tot, la present publicació és testimoniatge de l'oportuna i necessària relació entre la Universitat de València i el territori, i els qui contribueixen a l'articulació d'aquest. És el cas dels Instituts d'Estudis Locals i Comarcals, actors del territori valencià, de les seues comarques i dels seus municipis. Una col·laboració oportuna i enriquidora.

JORGE HERMOSILLA PLA
Vicerector de Projectió Territorial i Sociedad
Universitat de València

ELENA MARTINEZ GARCÍA
Vicerectora d'Igualtat, Diversitat i Sostenibilitat
Universitat de València

OBJECTIUS DE DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE (ODS) I INSTITUTS D'ESTUDIS COMARCALS, UN REPTE DE LLARG ABAST

L'any 1987, l'informe de la Primera Ministra noruega Gro Harlem Brundtland, presidenta de la Comissió de Medi Ambient i Desenvolupament de l'ONU, ens alertava de la impossibilitat de prolongar a llarg termini l'actual model de creixement sense portar el planeta al col·lapse, i introduïa en les nostres vides el concepte de desenvolupament sostenible amb una definició ben entenedora: aquell que satisfà les necessitats del present sense comprometre les necessitats de les futures generacions.

D'aleshores ençà, però, llevat d'enriquir el marc retòric i de propiciar innombrables nous informes i declaracions d'intencions, la tan reclamada sostenibilitat continua sent un objectiu remot i incòmode. El paradigma econòmic, lluny de repensar-se per evitar la catàstrofe, sembla haver perfeccionat els seus principals defectes: extractivitat, depredació de recursos, elusió fiscal, aprofundiment de les desigualtats i recerca del màxim benefici per damunt del bé comú i dels mateixos drets humans.

Calia, doncs, l'elaboració consensuada d'un pla estratègic ambiciós que comportara una proposta de canvi de les regles del joc sobre les bases d'una col·laboració internacional renovada i una visió de futur compartida. Aquest pla estratègic, aprovat el 2015 a l'Assemblea de les Nacions Unides amb el nom Agenda 2030, fixa 17 Objectius per al Desenvolupament Sostenible (ODS) i compromet els estats a posar en marxa polítiques adreçades a la seua consecució.

És cert que la història recent no ens ajuda a ser optimistes: els ODS neixen després del fiasco parcial dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM) aprovats l'any 2000; les economies més poderoses han incomplert sistemàticament els acords internacionals, especialment en matèria mediambiental; entre els signants de l'Agenda 2030 hi ha alguns mandataris que lideren corrents de pensament radicalment oposats als seus pressupòsits més fonamentals; etc... Però no és menys cert que és la primera vegada que es dissenya un pla amb la complexitat, la sofisticació i la voluntat de renovació sistèmica de l'actual.

Les universitats i els Instituts d'estudis Comarcals, com agents de transformació social a través de la producció i difusió del coneixement, de la dinamització cultural i de la creació de consciència crítica, podem jugar un paper fonamental en el procés d'integració dels ODS als nostres respectius territoris.

En primer lloc, hem de fer públic i difondre el nostre compromís amb els ODS, apropiar-nos-els, incloure'ls en els nostres plans estratègics i en les nostres agendes. Aquest encontre Universitat-IDECOS no hauria de ser un punt d'arribada sinó el tret de sortida d'un intens programa d'acció i promoció.

En segon lloc, hauríem de ser una de les puntes de llança en la sensibilització ciutadana especialment pel que fa a sostenibilitat mediambiental, integració social i desenvolupament territorial. La nostra capacitat de mobilització col·lectiva i de creació d'opinió, des de la modèstia de les seues dimensions però també des de la força de la seua convicció, ha de posar-se al servei d'aquest repte de llarg abast.

Des de la Federació, a més, hauríem d'aprofitar també els instruments de coordinació que hem anat construint per garantir la coherència i la visibilitat de les iniciatives dels IDECOS i facilitar-ne el debat obert que aquest congrés inaugura.

Malgrat l'escepticisme que l'actual conjuntura política mundial ens pot suscitar, la comesa que se'ns proposa –ni més ni menys, que erradicar la pobresa i assegurar la inclusió social, la pau, el bon govern i el futur del planeta– ens interpel·la amb una urgència inajornable.

JOSEP VICENT FRECHINA I ANDREU
President de FEDINES-PV

BLOC 1

OBJECTIUS DE DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE: CONCEPTE I APLICACIÓ Escenaris actuals

El Comitè Científic no es fa responsable del contingut dels textos en virtut del que estableix l'article 20 de la Constitució Espanyola, que reconeix el dret a expressar i difondre lliurement els pensaments, idees i opinions a través de la paraula, l'escrit o qualsevol altre mitjà de reproducció.

LA AGENDA 2030 EN EL MARCO DE UN DIÁLOGO ENTRE LOS IDECOS Y LA UNIVERSIDAD

ELENA MARTÍNEZ GARCÍA

*Vicerrectora de Igualdad, Diversidad y Sostenibilidad
Universitat de València*

PILAR RUEDA SEGADO

*Delegada de la Rectora para la Sostenibilidad
Universitat de València*

TOYA VÁZQUEZ VERDERA

*Cap d'Iniciatives per la Sostenibilitat Curricular
Universitat de València*

1. Breve contextualización sobre la Agenda 2030, IDECOs y Universitat de València

Las personas que viven en el territorio valenciano y los Institutos de Estudios Comarcales (IDECO) en colaboración con la universidad intercambian experiencias y búsqueda de soluciones a los retos concretos que quieren afrontar. Las situaciones que estamos experimentando nos dejan bien claro que para superarlas necesitamos actuar de manera no aislada. La Agenda 2030 tiene de manera inherente en su redacción la importancia de generar Alianzas (ODS 17) y situar el conjunto de los ODS de manera interconectada. Pues los desafíos a los que nos enfrentamos están interconectados y no pueden superarse de manera aislada.

Si alimentamos el diálogo entre todas las agencias podremos identificar problemas, compartir y contribuir a la mejora de los entornos que habitamos. Entendemos que

parte del desafío que tenemos por delante es comprender cómo el manejo prudente en relación con la naturaleza y la activación de modelos sociales, empresariales, laborales, fiscales y económicos innovadores son el camino para revertir los devastadores efectos del modelo dominante que nos ha traído hasta la insostenibilidad actual. La Agenda 2030 nos puede dar el marco normativo global para activar acciones contextualizadas e impulsar la transición hacia modelos sostenibles. Necesitamos nuevos caminos, nuevas formas de analizar las situaciones que cuestionen las visiones del mundo que colocan los supuestos imperativos económicos por encima de la vida de las personas. Necesitamos una nueva cultura que nos permita hacer nuestros otros valores y otras formas de representarnos el mundo y manejarnos en él. Necesitamos comprometernos con los derechos humanos, la igualdad entre mujeres y hombres, la cultura de paz, la no violencia y el desarrollo de estilos de vida sostenibles.

En nuestro día a día transmitimos relatos, formas de identificación y mensajes implícitos y explícitos que enseñan modelos insostenibles para la vida en el planeta porque perpetúan el despilfarro, la desigualdad, la dominación. Con demasiada frecuencia se presenta como ideales a alcanzar (asociado a referentes tradicionalmente masculinos) la autosuficiencia y la capacidad de mantenerse de forma independiente; lo que no es más que una falsa fantasía. Se llega incluso a transmitir el mensaje implícito relativo a que somos individuos autosuficientes capaces de controlar la vida; y de dar sentido y significado a la misma sin la intervención de otras personas o instituciones.

Es lo que Celia Amorós llamó los hongos hobbesianos refiriéndose al pensamiento androcéntrico que impregna el pensamiento popular, filosófico, científico y político que parte del presupuesto de hombres, que como los hongos, existen en el mundo sin necesidad de que otras personas hayan hecho nada por ellos. Se niega así cualquier vínculo de interdependencia:

“Vuelve a ser Hobbes quien da a este pensamiento su más clara formulación. “Consideremos que los hombres... surgieran ahora de la tierra, y de repente, como los hongos, llegaran a su madurez plena, sin ningún tipo de compromiso mutuo”. Esta visión de los hombres como hongos es una descripción última de autonomía. La hembra, la madre de la que todo individuo ha nacido, ahora es sustituida por la tierra. La negación de haber nacido de mujer libera al *ego* masculino del vínculo de dependencia más natural y más básico”. En su lugar, la fraternidad, entendida como libertad o autonomía juramentada, privilegiará la relación de hermandad entre los varones como el lazo constitutivo mismo de la virilidad que ha irrationalizado el vínculo genealógico como la base legitimadora del poder político –y patriarcal, en última instancia–”. (Amorós, 2006: 201).

Se niega así la necesidad y la reciprocidad que existe entre las personas. Pero, ¿qué entendemos por reciprocidad? No nos referimos a la presupuesta necesidad de complementar con aquello que nos falta; sino a la interdependencia que existe entre las personas, las instituciones, los ecosistemas. Es decir, no se trata de reclamar la necesidad de una “media naranja”, sino de evidenciar el hecho de la interdependencia entre los elementos que participan en un sistema complejo e interconectado.

No entendemos la reciprocidad como el intercambio contractual de cosas fungibles equivalentes que presupone la libertad e independencia entre las partes contratantes; ni tampoco como un donativo unilateral en el que el receptor no tiene ningún derecho y el donante no tiene ninguna obligación moral. La reciprocidad no contractual ha sido defendida por el feminismo para enfrentar las desigualdades sociales a través de políticas que reconocen la interdependencia entre entidades y personas; y así, buscar respuestas solidarias a las necesidades colectivas e individuales. Se trata de la reciprocidad existente entre elementos que se muestran interdependientes y que se identifica con la correspondencia mutua, que permite el reconocimiento y la colaboración. Es la reciprocidad que establece la igualdad de posiciones, al tiempo que visibiliza la diferencia como fuente de enriquecimiento. Se trata de afirmar la correspondencia mutua en la cual las agencias implicadas se identifican de forma recíproca en un "somos", que no consiste ni en una proximidad de solitarios, ni en una unidad que anule a una de las partes; sino que articula la interdependencia con el respeto a la individualidad.

Partir de una concepción neoliberal de lo que significa la libertad y no oponer ninguna resistencia a la tiranía del mercado ni a las inercias que perpetúan la desigualdad es peligroso para el libre desarrollo de las capacidades de las personas y el planeta que habitamos. Los intereses economicistas y mercantilistas no pueden seguir marcando cómo han de plantearse las políticas de creación de empleo, de innovación y transferencia, de generación de prosperidad, etc. Es necesario que colaboremos y creemos sinergias para construir herramientas capaces de desmontar los fundamentalismos actuales. Las dimensiones críticas y éticas que las personas somos capaces de desarrollar son de urgente necesidad para poder hacer inteligible las situaciones actuales. Necesitamos desarticular los mecanismos que gobiernan las pantallas, los emporios de los medios de comunicación y la cultura neoliberal; que actúan como tinta de calamar en la frontera entre lo real y lo ficticio. Sus imágenes y mensajes tienen un impacto similar en lo intelectual y emocional a las experiencias reales vividas por las personas. Por eso, la intención transformadora ha de ponerse en acción para que las personas de todas las edades y condiciones se conviertan en agentes de cambio. Hemos de aprender a discernir cuándo la información que recibimos es rigurosa y cuándo está adulterada por intereses lucrativos y adoctrinadores. Las pantallas suelen transmitir mensajes basados en la apariencia, no en la autenticidad, y que perpetúan ciertas maneras de entender el éxito y el prestigio social basadas en ganar a toda costa, medirse con los demás, premiar a los "héroes" y menospreciar el cuidado de la vida y las personas.

La Agenda 2030 puede darnos ese horizonte compartido para buscar estrategias que nos permitan activar otros modelos de vida más sostenibles: nutriendo proyectos de transformación territorial, abordando los nuevos retos prioritarios y todo aquello que nos haga avanzar hacia la sostenibilidad. Los 17 Objetivos de Desarrollo Sostenible identifican problemáticas actuales a las que debemos dar respuesta de manera interconectada y conscientes de las complejidades que entraña cada una de ellas. La colaboración entre los Institutos de Estudios Comarcales (IDECO) y la universidad es un elemento catalizador para mantener la tensión entre la dimensión social, económica y ambiental de cada uno de los retos identificados.

El ODS 1 está destinado a poner fin a la pobreza en todas sus formas en todo el mundo. Necesitamos sistemas de protección social universales dirigidos a salvaguardar a todas las personas a lo largo de su ciclo de vida y en todos los territorios rurales y urbanos, pero también de la estrecha colaboración entre los IDECOs y la Universidad para nutrirse recíprocamente e investigar qué tipo de estrategias utilizar para reducir la vulnerabilidad y fomentar la igualdad en todas las regiones geográficas.

El ODS 2 busca poner fin al hambre, lograr la seguridad alimentaria y la mejora de la nutrición y promover la agricultura sostenible. Sin duda la diversidad de los territorios comarcales y la biodiversidad genética de plantas y animales tiene potencialidades para hacer posible el consumo de productos locales y revertir en la soberanía alimentaria de nuestro entorno. Las acciones coordinadas entre universidad y los IDECOs son clave para buscar la manera de mitigar los efectos del cambio climático. La historia de nuestra tierra, el trabajo de nuestros pueblos y las sabidurías tradicionales pueden ser elementos sobre los que cimentar este reto compartido. Junto a estos elementos, deberemos también trabajar para evitar el desperdicio de alimentos, las malas prácticas agrarias, la degradación de los suelos, el agua y el medio ambiente.

El ODS 3 promueve garantizar una vida sana y promover el bienestar para todos en todas las edades. Las personas que viven en nuestro territorio pueden aprender a disfrutar de vidas más saludables que las que tenían durante épocas anteriores. Pero para ello es necesario asegurar la cobertura sanitaria universal y la inversión en los servicios de salud pública, pero también las sinergias entre IDECOs y Universidad para que la ciudadanía aprenda hábitos de vida saludables de actividad física, sueño y alimentación; así como evitar otras cuestiones que atentan contra la salud (tráfico, tabaco, contaminación, etc.).

El ODS 4 tiene por objeto garantizar una educación inclusiva, equitativa y de calidad y promover oportunidades de aprendizaje durante toda la vida para todos. Es necesario centrar los esfuerzos para mitigar las desigualdades educativas en cuanto a género, ubicación urbana y rural y otras dimensiones todavía profundas, haciendo necesarias más inversiones en personal e infraestructura educativa.

El ODS 5 persigue lograr la igualdad entre los géneros y empoderar a todas las mujeres y las niñas. Empoderar a las mujeres requiere de un abordaje estructural que modifique costumbres sociales y actitudes misóginas –que aún hoy perviven. Para fomentar la igualdad entre mujeres y hombres en todos los ámbitos de la vida necesitamos actuar desde todos los frentes y en colaboración Universidad e IDECOs.

El ODS 6 está dirigido a garantizar la disponibilidad de agua y su gestión sostenible y el saneamiento para todos. La escasez de agua, las inundaciones y la falta de gestión adecuada de las aguas residuales menoscaban el desarrollo social y económico de nuestro territorio. Es crucial la búsqueda de soluciones compartidas, el uso eficiente de los recursos hídricos y la mejora de su gestión para equilibrar las necesidades de agua de todos los sectores. La investigación asociada entre grupos de investigación universitarios y los IDECOs puede ayudar a generar soluciones locales.